

Короткі історії про мову

Девід Кристал

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Зорина Тіммерман

© Видавництво «Наш Формат». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Інколи ми виробляємо з мовою всілякі кумедні речі. Найкумедніше трапляється, коли ми опиняємося перед новонародженою дитинкою. Що ж ми робимо?

Говоримо до неї.

Ми можемо сказати «Привіт», або «Як тебе звати?», або «Яке ж гарненьке!» тощо.

Чому ми це робимо? Немовля, звісно, розмовляти ще не навчилося. Воно ніяк не здатне зрозуміти бодай слово зі сказаного. Але ми однак говоримо так, ніби воно нас розуміє.

Мами немовлят зазвичай першими починають з ними такі бесіди. Ось реальний приклад, аудіозапис буквально через лічені хвилини після народження дитини:

Ой ти ж моє гарнющє, гарнющє моє, гарнющє, таке вже гарнющє... привіт-привіт... а хто ж тут такий гарний!..

І так тривало ще досить довго, і весь цей час мама голубила своє новонароджене щастя. Немовля тим часом і бровою не вело. Воно перестало плакати й заплющило оченята. Може, навіть заснуло. Але матері було однаково. На неї — нуль уваги, а вона знай собі говорить.

Та ще й як кумедно говорить. Не так-то вже й легко записати її інтонацію, але звучало приблизно якимось так:

О

о

о

ой

ти ж моє гарнющє,

гарнющє моє,

гарнющє,

таке вже гарнющє...

Заводила речення вона на дуже високій ноті, а тоді голос опускався геть низько — так, ніби вона співала. На слові «привіт»

[illegible]

Ще одне, чого не можна побачити із цього запису: промовляючи, вона округлювала вуста, випинала їх трубочкою, ніби збиралася когось поцілувати. Якщо ми скажемо щось — та хоча б «А хто ж тут у нас такий гарнуній?» — і водночас щосили випинатимемо губи трубочкою, то звучатиме це як лебедіння. Саме так це й називають.

Оце округлювання губ — важлива риса такого лебедіння до дитини. Те саме можна сказати і про перепади мелодії голосу. Ще одна особливість «розмови» матері з немовлям — вона раз за разом повторює те саме:

Ой ти ж моє гарнющє, гарнющє моє, гарнющє, таке вже гарнющє...

Це не дуже звичайна річ. Уявіть, що ви підійшли до когось і тричі підряд повторили те саме. Ми ж не кажемо приятелю, якого зустріли на вулиці:

Привіт, Джоне, привіт, Джоне, привіт, Джоне. Ти в магазин? Ти в магазин? Ти в магазин?

Нас би, напевно, відразу забрали люди в білих халатах. Але до немовлят ми говоримо саме так, і нікому це не видається дивним, анітрохи.

Чому мати так говорила? Чому багато хто теж так говорить?

Подивімося спочатку на ситуацію з погляду мами. Вона так любить своє малятко і так хоче йому про це розповісти. Але є ще дещо: вона хоче, щоб дитинка відповіла їй тим самим. На жаль, немовля ще не вміє розмовляти. А може, думає вона собі, якщо я зроблю так, щоб малеча на мене просто подивилася, побачила мене вперше... якщо я зумію привернути до себе її увагу, то?..

Ми ніколи не привернемо нічийої уваги, якщо будемо сидіти мовчки або казати щось звичайне. Натомість ми можемо гукнути

або ж і свиснути. Ми кажемо щось інше, щось помітне: «Агов, Фредді! Чуєш? Еге-гей!». Замисліться на хвилю над отим «Еге-гей!». Що за чудернацький звук! Але ми чуємо, як люди щось таке вигукують, коли хочуть, щоб їх помітили з іншого боку вулиці.

А коли ми хочемо привернути увагу немовляти, то видаємо вже інші звуки. Нас не зауважать, якщо ми казатимемо звичні речі у звичний спосіб. Я прослухав чимало записів розмов із новонародженими, і ніхто ніколи не говорить із ними ось так, діловим тоном:

Доброго ранку, я твоя мама. Це лікарня. Отам акушерка. Ось ліжко. Тебе звати Мері...

Так ми можемо звертатися хіба до трохи старших діток. Така розмова вже діловитіша, інформативніша, звучить більше по-вчительському. Так розмовляють із дворічками. «Обережно, це гарячий кран, а це холодний...» А до новонароджених ми так не говоримо.

А тепер подумаймо про це з погляду новонародженого. Ось ти щойно з'явився на світ, і навколо відбувається стільки всього різного. Народження теж процедура не з найприємніших, і ти вже добряче поплакав. Але тепер ніби все вже владналося. Тобі тепло, затишно, і хтось до тебе говорить — всілякі нісенітниці, ну то й що? Чи не варто поглянути, хто це? Якщо ти почуєш «Це лікарня. Отам акушерка. Ось ліжко», сказане буденним, рівним тоном, то цілком можеш подумати, що цей новий світ нудний до смерті, тож краще вже було б повернутися туди, звідки ти прийшов. Але якщо пролунає «Ой ти ж моє гарнунє», мелодійно проспіване з високої ноти до низької, та ще й кілька разів повторене, то, хтозна, може, цей новий світ усе-таки буде цікавим! Може, варто розплющити очі й подивитися: ого, які цікаві уста! То хто ж це? Гм, а вона мила!

Лебедіння — один зі способів для матері та інших людей створити міцний зв'язок із дитям. І воно закладає підвалини для

розвитку мови. Промовляючи так до немовлят, ми несвідомо починаємо навчати їх рідної мови — чи мов, якщо дитина народилася в сім'ї, де розмовляють більше ніж однією мовою. Повторюючи речення і привертаючи до них увагу, ми запускаємо процес вивчення мови. Починаючи вивчати іноземну мову, людина знає, що їй потрібно, аби вимовити перші слова. Їй потрібно почути, як вони вимовляються, раз за разом, голосно й чітко. І вимовити їх має хтось, хто на цьому знається. Те саме і з немовлятами. Якщо вони чують ті самі звуки, слова і словосполучення раз за разом, то незабаром навчаться й мови.

Але як швидко настає оце «незабаром»? Скільки часу потрібно немовлятам, щоб навчитися говорити? І що саме з рідної мови вони засвоять найперше?

Ми можемо лебедіти до немовлят. Але бувають іще два випадки, коли ми вдаємося до лебедіння.

Один із них — коли ми говоримо до тварин. Якщо уважно послухаємо, як хтось розмовляє з домашніми улюбленцями, то це дуже нагадає нам «розмови» з немовлятами. А часом це може видатися ще дивнішим. Люди ж навіть не усвідомлюють, що таке витворюють. Колись я записав, як моя мама розмовляла з папужкою, а тоді дав їй прослухати запис. Вона ніяк не могла повірити, що її голос може так чудернацько звучати. Але папужка так не вважав.

А який же інший випадок? Це коли ми дражнимо друзів і поводимося з ними як із малюками. Уявіть собі: ви набили гулю й хочете, щоб друг вам поспівчував. Але той вважає, що ви здійняли бучу на рівному місці. Ви йому показуєте забите місце: «Поглянь, отут болять». А він вам: «Ой-ой-ой, мамина бубоцька злюбила собі вавоцьку!». Ясна річ, після цього він може перестати бути вашим другом!

• • •

Далі — у повній книжці «Короткі історії про мову».
nashaknyga.com.ua